

# امام رضا علیه السلام و اتحاد اسلامی



محمود مهدی پور

با این نگاه به سراغ خورشید  
خاوران می‌رویم و درسهایی را که  
می‌توان از امام رضا علیه السلام فرا گرفت  
مرور می‌کنیم:

۱. امام رضا علیه السلام و توحید و دیگر  
صفات جلال و جمال الهی؛
۲. امام و نبوت؛
۳. امام رضا و پیامبران خدا؛
۴. امام رضا و کتب آسمانی؛
۵. امام رضا علیه السلام و تلاوت قرآن مجید؛
۶. امام رضا و عصمت انبیاء؛
۷. امام رضا و امامت و نشانه‌های امام؛
۸. امام رضا و ولایت امت و امامت؛

امامان معصوم علیهم السلام «اسلام تجسم  
یافته» اند و اصولاً در تفکر اسلامی،  
امام، «انسان مطلوب» خداست. امام،  
ترازوی ارزیابی انسانها و میزان  
اندیشه، و اخلاق و رفتار آدمی است.  
اندیشه‌ها، آرمانها، اخلاق و برنامه‌ها و  
رفتار امامان اهل بیت علیهم السلام سراسر  
ارزشی، حجت، راهگشا، کارساز،  
«حق» و بهترین گزینه برای اقتباس و  
اقتدا در زندگی فردی و اجتماعی است  
و انسان بدون شناخت و معرفت ر  
اطاعت و بیعت آنان به کمال عرفانی و  
بهشت الهی نمی‌رسد.

۹. امام رضا و تعریف ایمان؛
۱۰. امام رضا و جایگاه عترت نبوی صلی الله علیه و آله؛
۱۱. امام رضا و قیام سادات علوی؛
۱۲. امام رضا و تفسیر قرآن؛
۱۳. امام رضا و جهان آخرت؛
۱۴. امام رضا و عقل و خردورزی؛
۱۵. امام رضا و احادیث نبوی صلی الله علیه و آله؛
۱۶. امام رضا و جریان ولایت عهدی؛
۱۷. امام رضا و دعا و نیایش؛
۱۸. امام رضا و مسئله استسقاء و نماز باران؛
۱۹. امام رضا و عبادت الهی؛
۲۰. امام رضا و طاغوت‌های زمانه؛
۲۱. امام رضا و اخبار غیبی؛
۲۲. امام رضا و فلسفه احکام الهی؛
۲۳. آثار مکتوب رضوی (رساله محض الاسلام و طب الرضا علیه السلام)؛
۲۴. امام رضا و زبان‌شناسی؛
۲۵. امام رضا و دانشوران ادیان و مذاهب و گفتگوی ادیان؛
۲۶. امام رضا و مهدی موعود علیه السلام؛
۲۷. امام رضا و مسئله زیارت معصومین علیهم السلام؛
۲۸. امام رضا و تربیت دانشوران؛
۲۹. امام رضا و تربیت مبلغان؛
۳۰. امام رضا و مباحث کلامی (خلق قرآن، استطاعت، مشیت)؛
۳۱. امام رضا و خمسه طیبه علیهم السلام؛
۳۲. امام رضا و فرائض الهی؛
۳۳. امام رضا و محرمات الهی؛
۳۴. امام رضا و مستحبات؛
۳۵. امام رضا و بهداشت و درمان؛
۳۶. امام رضا و حقوق جامعه اسلامی؛
۳۷. امام رضا و اقلیتهای مذهبی؛
۳۸. امام رضا و براءت از شرک و نفاق؛
۳۹. امام رضا و سیاست؛
۴۰. امام رضا و مدیریت؛
۴۱. امام رضا و روان‌شناسی؛
۴۲. امام رضا و جامعه‌شناسی؛
۴۳. امام رضا و تاریخ؛
۴۴. امام رضا و امکان خاص؛
۴۵. امام رضا و ازمنه و بیزه؛
۴۶. امام رضا و اخلاق؛
۴۷. امام رضا و تغذیه؛
۴۸. امام رضا و دانشهای ادبی؛
۴۹. امام رضا و اقتصاد؛
۵۰. امام رضا و شاعران متعهد؛
۵۱. امام رضا و اتحاد امت اسلامی. هر کدام از عناوین فوق می‌تواند

نداریم. برخی، اصل مدارا و همگامی با مردم در موارد لازم را رعایت نمی‌کنیم و برخی، در برابر فشارها و تنگناهای اجتماعی و اقتصادی شکیبایی و صبوری نشان نمی‌دهیم.

۳. **إِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ الْقَيْلَ وَالْقَالَ وَإِضَاعَةَ الْمَالِ وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ**<sup>۳</sup>؛ به راستی خداوند قیل و قال و تباه‌سازی اموال و سؤال بی‌اندازه را دوست ندارد.»

آیا بسیاری از اختلافات اجتماعی، مولود همین بگو مگوهای زیاد حضوری و رسانه‌ای، اسراف و تبذیر امکانات شخصی و دولتی و پرسشهای فراوان و بی‌جای برخی خبرنگاران و گزارشگران نیست؟ این گسونه رفتار اجتماعی در نگاه رضوی علیه السلام کاری منفور و مبعوض الهی و موجب سقوط اخلاقی و دوری از یکدیگر است.

عقل و ایمان، دو عامل بزرگ «اتحاد و برادری» است. به هر نسبت

محور سخن مبلغان گرامی و موضوع یک رساله پژوهشی قرار گیرد.

در این مقاله، سیره و سخن امام هشتم را در زمینه یک فریضه بزرگ اسلامی؛ یعنی اتحاد اسلامی، به مبلغان و همه علاقمندان فکر و فرهنگ رضوی یادآوری می‌کنیم. امام رضا علیه السلام فرمود:

۱. «التَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ نِصْفُ الْعَقْلِ»<sup>۱</sup>

دوستی با مردم، نیمی از خردورزی است.»

۲. «لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنًا حَتَّى تَكُونَ فِيهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ سُنَّةٌ مِنْ رَبِّهِ وَ سُنَّةٌ مِنْ نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ سُنَّةٌ مِنْ وَلِيِّهِ عَلَيْهِ السَّلَام فَأَمَّا السُّنَّةُ مِنْ رَبِّهِ فَكَيْتَمَانُ السَّرِّ وَأَمَّا السُّنَّةُ مِنْ نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمُدَارَاةُ النَّاسِ وَأَمَّا السُّنَّةُ مِنْ وَلِيِّهِ عَلَيْهِ السَّلَام فَالضَّبْرُ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ»<sup>۲</sup>؛ مؤمن، مؤمن [کاملی]

نیست مگر اینکه در وی سه ویژگی باشد. روشی از خدایش، رفتاری از پیامبرش و شیوه‌ای از امامش. از خدایش «رازداری» را بیاموزد. از پیامبرش «مدارا با مردم» را فراگیرد و از ولی خویش صبوری در برابر سختیها و مشکلات را یادگیرد.»

بدون تردید از مهم‌ترین عوامل اصطکاکها و اختلافات اجتماعی آن است که برخی، رازداری لازم را

۱. بحار الانوار، علامه مجلسی. چاپ مؤسسه

الوفاء بیروت - لبنان، ۱۴۰۴ هـ. ق. ۷۵، ص ۳۲۶.

۲. همان، ج ۷۵، ص ۳۳۴.

۳. همان، ج ۷۵، ص ۳۳۵.

این دو گوهر آسمانی بر جان فرزندان آدم حکومت کند، زمینه همدلی و همکاری و اتحاد اسلامی آماده تر می شود. درگیریها، نزاعها، و اختلافات اجتماعی مولود فاصله گرفتن بشر از عقل و ایمان است. در آموزه های رضوی علیه السلام نکات ارزشمندی در زمینه عقل و ایمان و مبانی اتحاد اسلامی و اخلاق برادری وجود دارد. برای نمونه امام هشتم ده شاخصه را نشان «اوج خردمندی» انسان مسلمان می داند و می فرماید: «لَا يَتِمُّ عَقْلُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ حَتَّى تَكُونَ فِيهِ عَشْرُ خِصَالٍ الْخَيْرِ مِنْهُ مَأْمُولٌ وَالشَّرُّ مِنْهُ مَأْمُونٌ يَسْتَكْبِرُ قَلِيلَ الْخَيْرِ مِنْ غَيْرِهِ وَ يَسْتَقْبِلُ كَثِيرَ الْخَيْرِ مِنْ نَفْسِهِ لَا يَسْأَمُ مِنْ طَلَبِ الْحَوَائِجِ إِلَيْهِ وَ لَا يَمَلُّ مِنْ طَلَبِ الْعِلْمِ طُولَ دَهْرِهِ الْفَقْرُ فِي اللَّهِ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنَ الْغِنَى وَالذُّلُّ فِي اللَّهِ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنَ الْعِزِّ فِي عَدُوِّهِ وَالْحُمُولُ أَشْهَى إِلَيْهِ مِنَ الشُّهْرَةِ ثُمَّ قَالَ عليه السلام الْعَاشِرَةُ وَ مَا الْعَاشِرَةُ قِيلَ لَهُ مَا هِيَ قَالَ عليه السلام لَا يَرَى أَحَدًا إِلَّا قَالَ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي وَ أَنْفَى إِنَّمَا النَّاسُ رَجُلَانِ رَجُلٌ خَيْرٌ مِنْهُ وَ أَنْفَى وَ رَجُلٌ شَرٌّ مِنْهُ وَ أَدْنَى فَإِذَا لَقِيَ الَّذِي شَرٌّ مِنْهُ وَ أَدْنَى قَالَ لَعَلَّ خَيْرٌ هَذَا بَاطِنٌ وَ هُوَ خَيْرٌ لَهُ وَ خَيْرِي ظَاهِرٌ وَ هُوَ شَرٌّ لِي وَ إِذَا رَأَى الَّذِي هُوَ خَيْرٌ مِنْهُ وَ أَنْفَى تَوَاضَعَ لَهُ

يَلْتَحِقَ بِهِ فَإِذَا فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ عَلَا مَجْدُهُ وَ طَابَ خَيْرُهُ وَ حَسَنَ ذِكْرُهُ وَ سَادَ أَهْلَ زَمَانِهِ؛ عقل هیچ مرد مسلمانی کامل نشود تا در وی ده خصلت باشد؛

۱. امید به خیر او وجود داشته باشد؛
۲. از شر او مردم در امان باشند؛
۳. کار نیک اندک دیگری را زیاد شماره؛

۴. کار نیک فراوان خویش را کم محسوب دارد؛

۵. از درخواست مردم خسته نشود؛
۶. در طول زندگی از اندوختن دانش دلسرد نگردد؛

۷. فقر در راه خدا، از ثروت (بدون ایمان) برایش محبوب تر باشد؛

۸. ذلت در مسیر الهی از عزت در مسیر دشمنان خداوند برای او خوشایندتر باشد؛

۹. گمنامی را از شهرت بیشتر دوست داشته باشد؛

۱۰. «دهم» و چه دانی که «دهم» چیست؟ کسی گفت ویژگی دهم چیست؟ فرمود هر که را ببیند وی را از خود بهتر و

پارساتر داند؛ زیرا مردم دو گروه‌اند:

گروهی که از وی برتر و با تقواترند. گروهی که از وی بدتر و پست‌تر هستند. وقتی فردی از گروه پست‌تر و بدتر را مشاهده کند؛ با خود گوید: شاید این شخص نیکباهش نهفته باشد که برای وی بهتر است و خوبیهای من آشکار است که برایم شر محسوب می‌شود. وقتی آدم بهتر و پاک‌تر از خویش را ببیند، در برابرش فروتنی کند تا به مقام وی برسد.

وقتی که چنین باشد، شکوهش عالی‌تر شود و نیکباهش دلپذیرتر گردد و حسن شهرت پیدا کند و از بزرگان روزگار خویش گردد.

نگاه به جامعه از روی حسن ظن و اعتماد، زمینه دوستی، همکاری و اتحاد و برادری را فراهم می‌آورد. زیر بنای فکری اتحاد اسلامی این گونه اندیشه‌ها و بینشهای معنوی و اخلاقی است.

امام رضا علیه السلام به جای آنکه دوست و دشمن را همیشه در بیرون زندگی فرد جستجو کند، نسبت به دوست و دشمن درونی هشدار می‌دهد و تأکید

می‌کند که: «صَدِيقُ كُلِّ امْرِئٍ عَقْلُهُ وَ عَدُوُّهُ جَهْلُهُ»؛ دوست هر کس، عقل او و دشمنش جهل و نادانی اوست.

وقتی شخصی از امام رضا علیه السلام در مورد برترین بندگان خدا می‌پرسد: آن بزرگوار می‌فرمایند: برترین بندگان الهی آنهایند که وقتی رفتار نیکی داشته باشند، خوشحال گردند، و اگر کار بدی انجام دهند، استغفار کنند. وقتی به آنان نعمتی برسد، شکرگزار باشند و اگر با بلایی مواجه شدند، صبوری ورزند، و اگر خشمگین شدند، عفو کنند.<sup>۲</sup>

اصلاح «جهان بینی» و «اخلاق معاشرت» مهم‌ترین نقش در ایجاد اتحاد امت اسلامی دارد. امام هشتم، سخنان ارزشمند و گامهای بلندی در این دو موضوع دارند و مبلغان بزرگوار با استفاده از عیون اخبار الرضا علیه السلام و دیگر منابع حدیثی می‌توانند، نقش این پیشوای پاک در زندگی فردی و اجتماعی امت را تبیین کنند.

۱. همان، ج ۷۵، ص ۳۳۵.

۲. تحف العقول، حسن بن شعبه حرانی، قم، چاپ انتشارات جامعه مدرسین، ۱۴۰۴ ه. ق، ص ۸۰۶.